

Upravljanje arheološkom baštinom u svrhu razvoja kulturnog turizma - primjer Egipta

Dobranić, Dorotea

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **The University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić / Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:129:040987>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository of the University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić - The aim of Digital Repository is to collect and publish diploma works, dissertations, scientific and professional publications](#)

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić

Preddiplomski stručni studij
Poslovanje i upravljanje

DOROTEA DOBRANIĆ

UPRAVLJANJE ARHEOLOŠKOM BAŠTINOM U SVRHU RAZVOJA
KULTURNOG TURIZMA – PRIMJER EGIPTA

PREDDIPLOMSKI ZAVRŠNI RAD

Zaprešić, 2022. godine

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić

Preddiplomski stručni studij
Poslovanje i upravljanje

Usmjerenje
Menadžment u kulturi

PREDDIPLOMSKI ZAVRŠNI RAD

UPRAVLJANJE ARHEOLOŠKOM BAŠTINOM U SVRHU RAZVOJA
KULTURNOG TURIZMA – PRIMJER EGIPTA

Mentorica:
dr. sc. Lana Domšić, v. pred.

Studentica:
Dorotea Dobranić

Naziv kolegija: Kultura i turizam

JMBAG studenta: 0234055573

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	1
ABSTRACT	2
1. UVOD	3
2. KULTURNI TURIZAM	5
2.1. Resursi kulturnog turizma	5
3. UPRAVLJANJE ARHEOLOŠKOM BAŠTINOM	8
3.2. Arheološki lokaliteti	10
3.2.1. Proces pronalaženja arheoloških lokaliteta	10
3.2.2. Arheološki lokaliteti u Hrvatskoj	11
3.3. Administrativno upravljanje.....	13
3.4. Očuvanje vrijednosti arheoloških nalazišta	14
4. ARHEOLOŠKI TURIZAM	15
4.1. Interpretacija arheološkog turizma	15
4.2. Arheološki turizam u svijetu	16
4.3. Arheološki turizam u Hrvatskoj	16
4.4. Važnost arheološkog turizma	17
5. EGIPATSKI ARHEOLOŠKI LOKALITETI	19
5.1. Arheološka mapa Egipta	19
5.1.1. Arheološki lokaliteti	21
5.2. Upravljanje arheološkom baštinom Egipta	25
5.3. Kulturni turizam u Egiptu.....	28
5.3.1. Razvoj kulturnog turizma	29
5.4. Održivo upravljanje turizmom Egipta	29
6. ZAKLJUČAK	30
7. IZJAVA	32
8. POPIS LITERATURE	33
8.1. Knjige i članci	33
8.2. Internetski izvori	35
9. POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFIKONA	38
ŽIVOTOPIS	39

SAŽETAK

Turizam je posljednjih godina na važnosti za ekonomsku bilancu država koje rastu sukladno razvoju turizma. Kulturni turizam, kao jedna od vrsti turizma, motivira turiste da posjete turističke destinacije zbog kulture i povijesti koja im je ostavljena od davnina. U svrhu razvoja kulturnog turizma javlja se arheološki turizam, a arheološka nalazišta se pokazuju kao važan dio u promicanju kulture određenog mjesta i privlačenja većeg broja posjetitelja. Upravljanjem arheološkom baštinom na adekvatan način nužno je kako bi se očuvala arheologija destinacije ali i razvio turizam. Upravljanje i interpretacija se razlikuju od destinacije do destinacije, a svaka za cilj ima ekonomsku dobit i dobrobit lokalnom stanovništvu. Rad za cilj ima prikazati upravljanje arheološkom baštinom u svrhu razvoja kulturnog turizma, uzimajući za primjer Egipat zbog brojnih arheoloških lokaliteta na tom području.

Ključne riječi: *arheološka baština, kulturni turizam, arheološki lokaliteti, Egipat*

ABSTRACT

In past years, tourism has been important for the economic balance of countries that are growing in line with the development of tourism. Cultural tourism, as one of the types of tourism, motivates tourists to visit tourist destinations because of the culture and history left to them since ancient times. In order to develop cultural tourism, archaeological tourism is emerging and archaeological sites are proving to be an important part in promoting the culture of a particular place and attracting more visitors. Managing the archaeological heritage in an adequate way is necessary in order to preserve the archeology of the destination but also to develop tourism. Management and interpretation vary from destination to destination, and each aims at economic gain and well-being to the local population. The paper aims to present the management of archaeological heritage for the purpose of developing cultural tourism, taking Egypt as an example due to the numerous archaeological sites in the area.

Key words: *archaeological heritage, cultural tourism, archaeological sites, Egypt*

1. UVOD

Putovanja u svrhu kulturnog turizma su usmjerena prema baštini, iskustvu, posebnosti destinacija (Cros, 2002) te pruža edukacije o povijesti i arhitekturi destinacija (Jelinčić, 2008). Kulturno nasljeđe, priroda, arhitektura i mnogi drugi, čine resurse kulturnog turizma. Vrtiprah (2006) smatra da kulturno nasljeđe destinaciju čini prepoznatljivom u odnosu na ostale destinacije. Kulturni resursi se trebaju nuditi kao proizvod na tržištu kojeg će posjetitelji doživjeti te će na taj način doći do promocije turističke destinacije, a turistička destinacija kao takva će biti globalno prepoznata. Tek kada kulturno nasljeđe postane marka biti će od interesa turistima jer će im biti privlačni za posjetu i motiv putovanja.

Arheološki turizam ili arheoturizam je oblik kulturnog turizma koji za cilj ima potaknuti javni interes za arheologiju i zaštitu povijesnih spomenika. Uključuje obilazak arheoloških lokaliteta, muzeja i rekonstrukciju događaja. Arheološka baština je neobnovljivi kulturni resurs koja povezuje ljudske aktivnosti i ostatke ljudskog postojanja sa ostalim kulturnim materijalima. Nakon završetka Drugog svjetskog rata počinje se upravljati arheološkom baštinom jer su ratna razaranja za sobom ostavila oštećenja pa se dolazi do arheoloških iskapanja. Zbog fizičkog uništavanja, javlja se potreba za zaštitom arheoloških spomenika na velikim povijesnim mjestima. Arheološka baština je u vlasništvu javnih institucija ili države te je zakonom zaštićena u većini zemalja te lokalno stanovništvo plaća porez u svrhu provođenja arheoloških istraživanja, a ponekad se javljaju i sukobi među grupama koje koriste arheološku baštinu. Arheološki lokalitet ili nalazište je mjesto koje se otkrije slučajno, a na kojem se pronađe ostatak ili nepoznati predmet prilikom iskopavanja.

Egipatska kultura je zanimljiva za istraživanje zbog graditeljstva i umjetnosti te je sama egipatska civilizacija trajala duže od 3000 godina, a prva asocijacija na Egipat su svakako piramide sagrađene u čast faraonima kao njihove grobnice. U nastojanju da se smjesti što više posjetitelja, Egipat je definirao urbane arheološke prostore koji će služiti za razvijenost mjesta, s obzirom da se radi o naciji koja je ovisna o međunarodnom turizmu. Za Egipat je važan održivi turizam kao način za financiranje očuvanja mjesta arheološke baštine uz dodatni prihod i minimalan negativan utjecaj na lokalno stanovništvo (Helmy i Cooper 2002).

Ovaj rad za cilj ima prikazati upravljanje arheološkom baštinom u svrhu razvoja kulturnog turizma, uzimajući za primjer Egipat zbog brojnih arheoloških lokaliteta na tom području. Rad je podijeljen na pet dijelova u kojem se u uvodu iznosi kratki sadržaj rada. U drugom poglavlju donosimo značajke kulturnog turizma kao i njegove resurse. Treće poglavlje je usko povezano s arheološkom baštinom i njezinim upravljanjem, arheološkim lokalitetima te se daje kratki pregled hrvatskih arheoloških lokaliteta. Četvrto poglavlje rada je vezano uz sam naziv rada te se donosi pregled Egipatskih arheoloških lokaliteta, upravljanje u istima te pregled kulturnog turizma Egipta i njegov razvoj. Posljednji dio rada, zaključak, donosi kratki osvrt na napisani rad.

2. KULTURNI TURIZAM

Kada se govori o vrstama turizma, postoji ih 12 koje je definirala Svjetska turistička organizacija (WTO), a Ministarstvo turizma (2018) prevodi da je osnovni cilj kod kulturnog turizma posjetitelja posjetiti kulturne atrakcije koje destinacija uključuje, a mogu biti povijesna i kulturna baština, književnost, glazba i mnoge druge. Obično se posjećuju kulturni resursi bez obzira na motivaciju (Hughes, 1996). Koncul (2004) smatra da kulturni turizam proizlazi iz želje da se sudjeluje u nekim novim iskustvima, bilo da se radi o kulturnim, psihološkim ili nekim drugim. Putovanja u svrhu kulturnog turizma su usmjerena prema baštini, iskustvu, posebnosti destinacija (Cros, 2002) te pruža edukacije o povijesti i arhitekturi destinacija (Jelinčić, 2008). Mc Intosh i Goeldner (1990) daju definiciju kulturnog turizma kao turizam posebnog interesa u kojem je kultura temelj privlačenja posjetitelja, dok WTO (1995) kulturni turizam definira kao kretanje turista motivirano kulturom, posjetom zaštićenih područja, proučavanjem prirode, umjetnošću ili hodočašćima.

Vreg (2002:3) dijeli motiviranost turista na kulturno putovanje prema stupnju motivacije:

1. Primarna – posjeta mjesta zbog kulturnih vrijednosti (festivali, izložbe, koncerti).
2. Usputna – primarni cilj je posjetiti destinaciju, a kao sekundarni cilj javlja se motivacija za posjetom kulture.
3. Slučajna – turist odlazi na putovanje bez namjere da upozna kulturu destinacije, ali tijekom boravka dolazi u doticaj sa lokalnim stanovništvom i slučajno upoznaje njihovu kulturu.

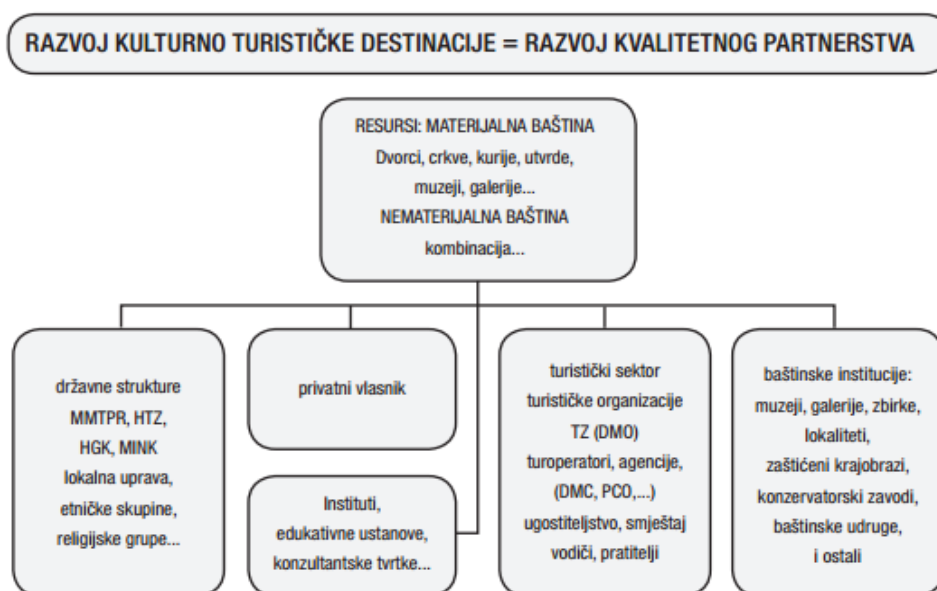
2.1. Resursi kulturnog turizma

Kulturno nasljeđe, priroda, arhitektura i mnogi drugi, čine resurse kulturnog turizma. Vrtiprah (2006) smatra da kulturno nasljeđe destinaciju čini prepoznatljivom u odnosu na druge, zaključujući da dobrim marketinškim upravljanjem dolazi do maksimalnog ekonomskog efekta kulturnog nasljeđa u funkciji turizma. Originalnost kulturnih resursa povećati će vrijednost

destinacije čime će doći do njezine atraktivnosti u odnosu na druge. Još u dalekoj prošlosti ljudi su putovali kako bi upoznali druge kulture, a ponudu u turizmu mogu prezentirati na tri načina (Pančić Kombol, 2006):

1. Kulturnim aktivnostima – razgledavanje i obilazak muzeja, gradova, kazališta.
2. Mehanički – dokumentarnim serijama, u kinima.
3. Prodajnim oblicima – knjige, suveniri, slike i mnogi drugi.

Kulturni resursi se trebaju nuditi kao proizvod na tržištu kojeg će posjetitelji doživjeti te će na taj način doći do promocije turističke destinacije, a turistička destinacija kao takva će biti globalno prepoznata. „Nije dovoljno ponuditi samo razgledavanje kulturno-povijesnih znamenitosti, muzeja, galerija i sl. resursa, potrebno je formirati kulturni „proizvod“, - od resursa stvoriti atrakciju. Svaki kulturni resurs mora pružiti doživljaj, mora omogućiti turistu da osjeti „povijest“ znamenitosti i da uživa u posjetu” (Vrtiprah, 2006:288).

Slika 1. Tijela i elementi kulturne destinacije

Izvor: Klarić, V., 2013. Put prema održivome kulturnom turizmu Hrvatske. Hrvatska gospodarska komora, Zagreb, str.36.

Pančić Kombol (2006:215) resurse kulturnog turizma dijeli na 6 kategorija:

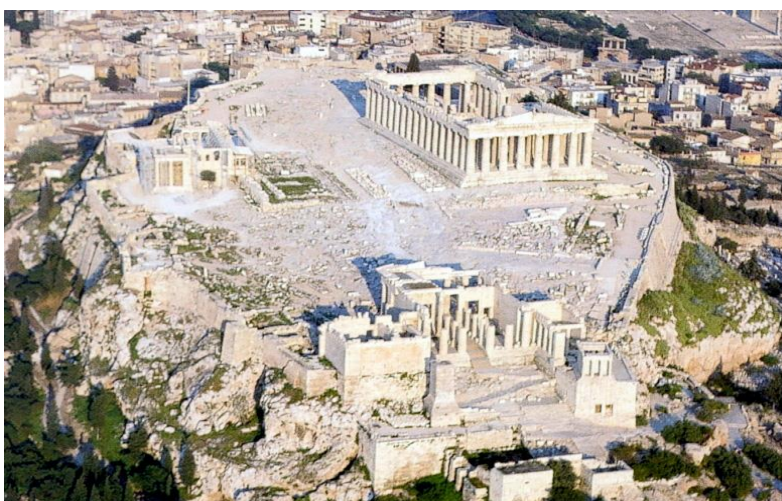
1. Spomenici – sakralni i javni spomenici, dvorci i palače, utvrde, arheološki predjeli, parkovi i vrtovi.
2. Muzeji – umjetnički i folklorni muzeji.
3. Rute – umjetničke i kulturno-povijesne rute.
4. Zabavni centri – arheološki, glazbeni, arhitektonski...
5. Kulturno povijesni događaji – folklorni, svjetovni i vjerski festivali.
6. Umjetnički događaji – festivali i izložbe.

Tek kada kulturno nasljeđe postane marka biti će od interesa turistima jer će im biti privlačni za posjetu i motiv putovanja. Korištenje kulturnih resursa postati će element u stvaranju koncepta masovnog turizma (Vrtiprah, 2006), a održivošću turizma dolazi do pozitivnih rezultata i dugoročne koristi od turizma. Europska unija donosi studiju o održivom turizmu koji je baziran na prirodnoj i kulturnoj baštini. U fokusu su 3 stupa: ekonomski (održivost turizma i poduzetništva), društveni (zapošljavanje i kvaliteta turizma) i ekološki (ekološka prihvatljivost) (Vizjak, 1998).

3. UPRAVLJANJE ARHEOLOŠKOM BAŠTINOM

Kulturna baština ima arheološku vrijednost i smatra se vrijednom za očuvanje u budućnosti, a arheološki nalazi su značajni za određenu kulturu poput spomenika ili znamenitih mjesta (Jelinčić, 2008). Arheološka baština je neobnovljivi kulturni resurs koja povezuje ljudske aktivnosti i ostatke ljudskog postojanja sa ostalim kulturnim materijalima. Kako bi arheolozi mogli proučavati sadržaje arheološke baštine, potrebno ju je očuvati i zaštititi te koristiti u kontroliranim granicama kako se ne bi oštetila (ICOMOS, 1996). „Zakonska zaštita kulturnih resursa varira među zemljama te se unutar svake zemlje razlikuje ovisno o tome nalazi li se resurs na javnoj površini, privatnoj površini ili pod morem” (Fagan, 1996:156).

Nakon završetka Drugog svjetskog rata počinje se upravljati arheološkom baštinom jer su ratna razaranja za sobom ostavila oštećenja pa se dolazi do arheoloških iskopavanja. Zbog fizičkog uništavanja, javlja se potreba za zaštitom arheoloških spomenika na velikim povijesnim mjestima poput Atenske Akropole (slika 2). S obzirom da takvi spomenici imaju edukacijsku vrijednost, naglasak se stavio na njihovu zaštitu jer omogućuju učenje. Onima koji su razvili svijest o arheologiji, pružila se mogućnost arheološkog iskopavanja, a takvi pojedinci su pretežno bili sveučilišni profesori ili oni koji su prezentirali velike spomenike koji su ovu djelatnost obavljali honorarno (Cleere, 2000).

Slika 2. Atenska akropola

Izvor: Kwartira i doma, 2021. Od čega se sastoji atenska Akropola. Kwartira i doma. Dostupno na:
<https://kwartiraidoma.ru/hr/zdorove/iz-chego-sdelan-afinskii-akropol-zakaz-ekskursii-online.html>. Preuzeto:
19.04.2021.

Arheološka baština je u vlasništvu javnih institucija ili države te je zakonom zaštićena u većini zemalja te lokalno stanovništvo plaća porez u svrhu provođenja arheoloških istraživanja, a ponekad se javljaju i sukobi među grupama koje koriste arheološku baštinu. Upravljanje kao proces u političkom i društvenom kontekstu treba biti u skladu sa odlukama vezanim za planiranje i u obzir se treba uzeti zaštita okoliša (Cleere, 2000). Iz toga se razloga pred kraj 20.st. donose dva dokumenta kojim je standardizirano upravljanje arheološkim nasljeđem: *Povelja o zaštiti i upravljanju arheološkim nasljeđem te Europska konvencija o zaštiti arheološkog nasljeđa (revidirana)*. Prema Rukavini i Šćitarociu (2015), proces upravljanja obuhvaća nekoliko važnih stavki poput: javne uprave, zakona, istraživanja, održavanja, korištenja, unaprjeđenja, valorizacije, pristupa javnosti i mnogi drugih, te navode tri tipa očuvanja arheološkog nasljeđa:

1. Očuvanje *in situ* – očuvanje arheoloških nalaza na mjestu gdje se nalaze.
2. Očuvanje dokumentiranjem – arheološko iskopavanje i dokumentiranje kako bi se sačuvali zapisi arheoloških ostataka.
3. Očuvanje premještanjem – arheološki nalazi se premještaju na drugu lokaciju.

Kako bi se upravljalo arheološkim lokalitetom, potrebno je da se izradi plan upravljanja čime će se zaštititi i promovirati kultura i materijalno vlasništvo (Sullivan i Mackay, 2012).

Očuvanje i upravljanje arheološkim nalazištima presudan je aspekt modernih arheoloških istraživanja. Melaka (2010) smatra da nijedan terenski projekt ne stoji izvan razmatranja o tome kako će se arheološki resurs koristiti u suvremenom društvu, a pitanja fizičkog i intelektualnog pristupa su primarna. Ravnoteža između sadašnje i buduće uporabe je često komplicirana političkim, socijalnim i ekonomskim razmatranjima, a pojam „održivosti“ čini vitalni dio

odlučivanja oko bilo kojeg arheološkog projekta (Melaka, 2010). Teorija i praksa upravljanja arheološkim nalazištima obuhvaća razloge odabira lokaliteta za očuvanje ili izlaganje, planiranje, odlučivanje, pristupe upravljanju i očuvanju značaja lokaliteta, preventivno očuvanje, tehničke pristupe očuvanju nalazišta, održivi turizam i mnoge druge.

3.2. Arheološki lokaliteti

Arheološki lokaliteti su dio baštine koji moraju biti sačuvani kako bi se prošlost predočila u sadašnjosti i budućnosti (Diaz Pedregal i Diekmann, 2004). Rukavina i Šćitaroci (2015) ističu kako je bolje istražiti i publicirati arheološki lokalitet nego ga oštetiti radovima nužnim za njegovu prezentaciju. Merhav i Killebrew (1998) navode pozitivne i negativne posljedice koje se javljaju prilikom istraživanja arheoloških lokaliteta, od kojih su pozitivne: očuvanje, održavanje i ekonomski razvoj, a negativne: vandalizam, narušavanje vrijednosti lokaliteta turističkom infrastrukturom te iskopavanje u prevelikoj mjeri. “Objedinjavanjem arheoloških znamenitosti ili pak raznovrsnih elemenata koji čine cjelinu kulturne, povijesne, arheološke i etnografske baštine pojedinog prostora te njihovom odgovarajućom prezentacijom, dobiva se zaokružena priča koja mnogo smislenije progovara o svakoj pojedinoj znamenitosti nego kada ih se promatra zasebno” (Mihelić, 2011:373).

Arheološki lokalitet ili nalazište je mjesto koje se otkrije slučajno, a na kojem se pronađe ostatak ili nepoznati predmet prilikom iskopavanja. Mjesto pronalaska se posebno obrađuje i obilježava kako se ne bi uništili važni tragovi (Šverko, 1998). Prema Hrvatskoj enciklopediji (2021), istaknuta arheološka nalazišta su naselja i grobovi, a dijele se na prapovijesna, antička i srednjovjekovna arheološka nalazišta.

3.2.1. Proces pronalaženja arheoloških lokaliteta

Postoji mnogo načina za pronalaženje arheoloških nalazišta poput šetnje i analize zemlje u potrazi za artefaktima ili kopanje. U slučaju da tijekom pronalaska nalazišta nije bilo vremena

ili novca, arheolozi se mogu vratiti i posjetiti mjesto radi daljnjeg kopanja kako bi saznali opseg mjesta. Geofizika je grana istraživanja koja postaje sve popularnija u arheologiji, jer koristi različite vrste instrumenata za istraživanje svojstava ispod površine tla, a najčešće vrste geofizičkih istraživanja su magnetometrija i radar koji prodire u zemlju. Magnetometrija je tehnika mjerenja i mapiranja uzoraka magnetizma u tlu. Koristi instrument koji se naziva magnetometar i koji je potreban za mjerenje i mapiranje tragova magnetizma tla. Radar koji prodire u zemlju metoda je koja koristi radarske impulse za prikaz podzemne površine. Koristi elektromagnetsko zračenje u mikrovalnom pojasu radio spektra i otkriva reflektirane signale iz podzemnih struktura. Postoje mnogi drugi alati koji se mogu koristiti za pronalazak artefakata, ali uz pronalazak artefakata arheolog mora napraviti i karte. To čini tako što uzima podatke iz arhivskih istraživanja i uključuju ih u Geografski informacijski sustav (GIS) koji će sadržavati lokacijske podatke i kombinaciju različitih podataka. Pomoću ovog alata se može vidjeti što je već otkriveno (Culture History Travel, 2021).

Tradicionalno se nalazišta razlikuju prisutnošću artefakata i značajki. Ekofakti i biološki materijali poput kostiju i ljuski koji su rezultat ljudske aktivnosti, ali nisu namjerno modificirani, također su česti na mnogim arheološkim nalazištima. Propisi pejzažne arheologije pokušavaju sagledati svaku jedinicu ljudske aktivnosti u kontekstu šireg okoliša, što dodatno narušava koncept mjesta kao razgraničenog područja. Arheološka nalazišta obično nastaju kroz procese povezane s ljudima, ali mogu biti podvrgnuta prirodnim, naknadnim čimbenicima. Kulturni ostaci koji su zatrpani sedimentima u mnogim su sredinama sačuvani od izloženih kulturnih ostataka. Ljudske aktivnosti, namjerne i slučajne, također često pokapaju mjesta. U mnogim je kulturama uobičajeno da se novije građevine grade na ostacima starijih. Urbana arheologija se posebno razvila za bavljenje ovom vrstom nalazišta (Culture History Travel, 2021).

3.2.2. Arheološki lokaliteti u Hrvatskoj

U Hrvatskoj postoje brojni arheološki lokaliteti koji su opće poznati u svijetu. Njihovo istraživanje varira o doba u kojem se nalaze, pa je i njihova zastupljenost različita poput mezolitika koji još nije dovoljno istražen (Hrvatska enciklopedija, 2021). U Hrvatskoj je razvoj

kulturnog turizma određen pod Strategijom razvoja turizma koju donosi Ministarstvo turizma. Ministarstvo turizma (2016) u svojoj publikaciji je izdvojilo 20 važnijih arheoloških destinacija u Hrvatskoj, a prema kojemu su arheološki lokaliteti podijeljeni na nalazišta u:

1. Priobalju – Pula, NP Brijuni, Kvarner, Zadar, Nin, Solin, Vis.
2. Kontinentalnoj Hrvatskoj – Krapina, Velika Gorica, Varaždinske Toplice, Sisak, Vinkovci, Vukovar.
3. Nalazišta pod zaštitom UNESCO-a – Poreč, Šibenik, Trogir, Split, Hvar, Dubrovnik.

Među najpoznatijim arheološkim lokalitetima priobalne Hrvatske je grad Pula koju krasi Pulska arena ili amfiteatar, simbol grada koji danas služi za festivale, koncerte te je otvorena za posjetitelje. Osim arene svakako treba izdvojiti i malo rimsko kazalište, gradske zidine, Nezakcij, Herkulova vrata i mnoge druge. U blizini Pule se nalazi NP Brijuni na kojemu se mogu pronaći ostaci rimske vile i ljetnikovac. Rijeku krasi arheološki park Tarsatički principij koji je spomenik kasne antike, dok je važno arheološko nalazište u Zadru Zadarski Forum, u Ninu ostaci kuća i mozaici, a u Solinu amfiteatri i groblja (Klarić i Kušan Špalj, 2016).

U kontinentalnoj Hrvatskoj važno je spomenuti Hušnjakovo, prvo nalazište krapinskog pračovjeka, dok su u Sisku pronađena nalazišta koja datiraju iz željeznog doba. O načinu života u enklitičkom razdoblju govori Vučedolska kultura i Vučedol, smješten u blizini grada Vukovara, u kojemu su pronađeni brojni artefakti (Klarić i Kušan Špalj, 2016).

Pod zaštitom UNESCO-a nalazi se 10 kulturnih i prirodnih dobara koji su rasprostranjeni u priobalju zemlje. Svakako je značajna Eufrazijeva bazilika iz 6. st. poznata po svojim mozaicima te Katedrala sv. Jakova koja je u svijetu prepoznata zbog jedinstvenog načina gradnje u slaganju kamena. Povijesna jezgra grada Trogira daje izvanredan primjer gradnje ulica iz helenističkog doba, Dioklecijanovu palaču u Splitu krase originalne arhitektonske forme, a u Dubrovniku se može pronaći spoj gotike, renesanse i baroka s naglaskom na gradnju

u tim vremenima i gradske zidine. Od prirodnih blaga ističu se NP Plitvička jezera koje svoju ljepotu mogu zahvaliti sedri i sedrenom bilju (Klarić i Kušan Špalj, 2016).

3.3. Administrativno upravljanje

Zaštitno zakonodavstvo izraz je ideala društva stoga ima snažnu simboličku vrijednost i može se koristiti za promicanje očuvanja arheološke baštine. Budući da zakonodavstvo nije nužno izraz sadašnje političke volje, ono je često neučinkovito; kada vlada utvrdi da je određeni zakon neugodan ili politički problematičan, obično ga može ukinuti. Zakonodavstvo je samo okvir u kojem treba raditi te nije norma za upravljanje. Sullivan i Mackay (2013:647) smatraju da bi popis za razvoj dobrog zakonodavstva trebao uključivati:

1. Nasljedno zakonodavstvo mora proizaći iz društva kojem je namijenjeno i mora odgovarati tradiciji, običajima, vrijednostima te političkoj i socijalnoj strukturi tog društva.
2. Mora uključivati snažne, obvezne i izvodljive procese uključivanja i savjetovanja zajednice.
3. Usko je povezan s administrativnom strukturom i trajnom financijskom potporom Fonda za baštinu i osigurava je.
4. Pruža posebna skrbnička prava i savjetovanja za one skupine koje su tradicionalno povezane s baštinskim materijalom koji želi zaštititi.
5. Prepoznaje i prava pojedinca i činjenicu da je kulturno dobro svačije naslijeđe.
6. Pruža učinkovitu komponentu upravljanja na terenu.
7. Usko je povezan sa zakonskim odredbama o planiranju zemljišta, procjeni utjecaja na okoliš i upravljanju zemljištem.
8. Štiti mjesta koja su grupirana u razrede i široko definira štetu i uništavanje.
9. Osigurava zaštitu arheoloških mjesta kako bi se omogućila zaštita od neizravnih oštećenja.
10. Predviđa *Ugovore o očuvanju* s vlasnicima nalazišta uz novčane poticaje za suradnju.

3.4. Očuvanje vrijednosti arheoloških nalazišta

Arheološka nalazišta mogu imati niz kulturnih vrijednosti; informativnih, estetskih, povijesnih, socijalnih, duhovnih, koje možda nisu skladne. Pitanje očuvanja arheoloških nalazišta je da zadržavanje vrijednosti može značiti potpuno različite stvari za različite konstitutivne zajednice ili kulturne skupine. Čak i kad postoji općenita suglasnost da je nalazište važno, ideje o najboljem načinu očuvanja će se razlikovati između kultura i unutar njih, ovisno o vrijednostima koje mu se pripisuju. Arheolozi i drugi profesionalci poput arhitekata mogu imati potpuno različite poglede na kulturni značaj istog mjesta i na način na koji ga treba očuvati. Ta se stajališta mogu razlikovati od pogleda šire javnosti ili sektora s određenim vlasničkim pravima ili problemima. Značaj mjesta kulturne baštine u životnim zajednicama često nije povezan s arheološkim vrijednostima i može biti u izravnom sukobu s mišljenjima stručnjaka. Sullivan i Mackay (2012) smatraju da upravitelji arheološke baštine imaju privilegiran položaj te da se odluke gotovo se uvijek podudaraju s njihovim shvaćanjima o značaju. Zapadnjački pogled na vrijednost baštine dominantan je u međunarodnom govoru o upravljanju baštinom i ogleda se u doktrinama kao što su *Operativne smjernice Konvencije o svjetskoj baštini* i *Međunarodna povelja o upravljanju arheološkom baštinom*. Ova dominacija pogoršana je profesionalizacijom arheologije i uključivanjem stručnih vrijednosti u pravne i administrativne sustave upravljanja kulturnom baštinom. Posebno su osjetljiva kulturna pitanja oko iskopavanja i konzerviranja mjesta koja sadrže ljudske ostatke. Sullivan i Mackay (2012) navode da je izazov pronaći ispravnu ravnotežu između znanstvenih i humanističkih vrijednosti koje se pripisuju nalazištima i ostataka koje one sadrže. Iskopavanje i proučavanje ljudskih ostataka može izazvati emocionalno raznolike i oštre pozicije bez posrednog položaja, čak i među ljudima iz iste kulturne skupine.

Najbolji način brige o arheološkom nalazištu na nekretnini ovisi o vrsti lokaliteta, lokalnim uvjetima okoliša i namjeni. Ako je poznato da se na zemljištu koje se razvija nalazi arheološka nalazišta, onda ih ne bi trebalo uznemiravati ako je ikako moguće.

4. ARHEOLOŠKI TURIZAM

Arheološki turizam ili arheoturizam je oblik kulturnog turizma čiji je cilj poticanje javnog interesa za arheologiju i zaštitu povijesnih spomenika. Uključuje obilazak arheoloških lokaliteta, muzeja i rekonstrukciju događaja. Mesai (2010) smatra ovakav oblik turizma invazivnim jer je na granici između promoviranja arheoloških lokaliteta i izazivanja štete na istima. Arheolozi ga smatraju posebnim oblikom da se prošlosti vidi i upozna, a neka nalazišta koja nisu privlačna turistima imaju veliku važnost za arheologe (Mason, 2008). Jafari i Xiao (2016) smatraju da ovakav oblik turizma ima dosta sličnosti sa edukacijskim turizmom jer uključuje posjete sa ciljem istraživanja u korist arheologije. U prošlosti je arheološki turizam bio turizam „manjine“ dok je danas uključen u rast turizma u cjelini (Walker, Carr, 2013). Turizam u vidu otvaranja hotela ili restorana može nanijeti štetu na arheološkim lokalitetima jer se narušava priroda nalazišta, a i moguće su štete prilikom razgledavanja (Douglas, 2012). Jafari (2000) naglašava kvalitetu, kontinuitet i ravnotežu kao 3 važne komponente eksploatacije i održivosti arheološkog nasljeđa.

4.1. Interpretacija arheološkog turizma

Interpretacija u vidu arheološkog turizma pojašnjena je definicijom Jafari (2000:327) prema kojoj je interpretacija „bilo koja aktivnost koja ljudima objašnjava značaj nekog objekta, kulture ili mjesta“. Interpretacija je veza između nasljeđa i turizma koja posjetiteljima daje uvid na vrijednost kulturne i povijesne baštine ili kako Jafari (2016) navodi komunikacija između posjetitelja i onih koji su odgovorni za upravljanje destinacijom. Prema Timothy-u i Boyd-u (2003), interpretacija se može ostvariti na dva načina:

1. Direktno – interakcija između posjetitelja i osobe koja tumači (vodič) u vidu razgledavanja, šetnji i slično.
2. Indirektno – komunikacija preko medijskih sredstava poput plakata, brošura, audio vodiča i slično.

McGrath (2003) smatra kako poželjan interpretator treba znati kako će ponuditi i interpretirati ono što je nemoguće dočarati drugim medijima, te da je pri tome nužna objektivnost i neutralnost, dok Živanović (2014) u pojam interpretacije dodaje da je nužno da se prezentacijom arheoloških objekata spoji zajedništvo, zabava, znanje i zarada.

4.2. Arheološki turizam u svijetu

Kultura utječe na turizam te postaje motiv turističkih putovanja (Dujmović i Vitasović, 2019). Graham i sur. (2000) razlikuju termine prošlosti, povijesti i baštine, a baština se odnosi na interpretaciju prošlosti. „Italija svojim arheološkim atrakcijama i muzejima godišnje privuče 38 milijuna posjetitelja, Grčka 14 milijuna, dok se u Turskoj ta brojka penje na oko deset milijuna ljudi. Apsolutni rekorder po posjetu svim kulturnim institucijama je Velika Britanija s registriranih 80 milijuna posjetitelja na godišnjoj razini“ (Ministarstvo turizma i sporta, 2017). Arheološki turizam je umetnut u kulturni turizam i pokazuje mogućnost posjeta arheološkim nalazištima jer u svakoj ruševini postoji povijest civilizacija i naroda. No ne smiju sva mjesta obavljati ovu vrstu turizma jer bi stalna prisutnost ljudi, prašine i mnogih drugih faktora mogla utjecati na buduća iskopavanja i otkrića koja bi mogla biti od vrijednosti za čovječanstvo. Na mjestima poput Machu Picchua, Kolizeja, Kineskog zida i Egipatskih piramida, često se nalazi arheološki turizam koji se razlikuje od turizma u zemljama u kojem ljudi odlaze radi zabave poput mjesta kao što su Eiffelov toranj i Rio de Janeiro.

4.3. Arheološki turizam u Hrvatskoj

Arheološki turizam za Hrvatsku predstavlja atraktivan i važan resurs, iako Mihelić (2011:8) smatra kako „nismo u dovoljnoj mjeri usvojili spoznaju o arheologiji kao značajnom potencijalom segmentu domaće turističke ponude, u djelu u kojem je ona dostupna i prihvatljiva široj javnosti“. Uspoređujući sa Grčkom, zemljom kojoj je prva asocijacija kulturno povijesna baština, Hrvatska kao turistička destinacija u prvi plan stavlja sunce i more. Zaštita arheoloških lokaliteta i eksploatacija bi trebali postati hrvatski cilj u promicanju razvoja arheološkog turizma, s obzirom da postoji arheološka baština s kojom se Hrvatska može

pohvaliti. „Želimo li ih uistinu integrirati u okvire hrvatske turističke ponude, nužno je učiniti korak unaprijed i pretvoriti ih u stvarni kulturno turistički proizvod” (Mihelić, 2011:36). Hrvatska ulaže u razvoj arheološkog turizma, nastojeći da se revitaliziraju objekti kulturne baštine te ističući one koji su pod zaštitom UNESCO-a jer su on i ti koji privlače najveći broj turista. Strategijom razvoja turizma propisane su prioritetne aktivnosti kulturnog te arheološkog turizma poput izrade akcijskog plana, ulaganje u kulturne atrakcije, poticanje razvoja tematskih cesta i mnoge druge aktivnosti. Arheološki lokaliteti se trebaju oglašavati i promovirati kako bi došlo do određenog stupa razvoja samog arheološkog turizma.

4.4. Važnost arheološkog turizma

Arheološki turizam se odnosi na postupak kojim ljudi putuju na povijesna i arheološka mjesta od interesa. Razlog zašto ga se naziva arheološkim turizmom leži u činjenici da je često usmjeren na organiziranje posjeta arheološkim nalazištima na kojima su otkrivena mjesta i artefakti koji potječu iz antike, poput piramida u Egiptu. Arheološki turizam može biti sredstvo kojim će turisti zadovoljiti svoju znatiželju u vezi s drevnim nalazištima ili može biti u svrhu edukacije turista koji mogu biti studenti i učenjaci. Većinu vremena vlada regije u kojoj se nalaze starine promiče arheološki turizam kao sredstvo za edukaciju ljudi o njihovoj bogatoj kulturnoj baštini ili kao sredstvo za zarađivanje novca od turista koji ih posjete. Iz tog bi razloga neke vlade mogle promovirati svoju kulturu i poticati arheološki turizam kao sredstvo za stvaranje više sredstava. Turisti troše novac na avionske karte, prijevoz, hranu, smještaj, usluge i kupnju artefakata, a vlada također profitira od poreza. Ponekad arheološki turizam uključuje i druge značajke poput rekreacije povijesnih lokaliteta ili simulacije modernijih lokaliteta da izgledaju poput nekih kulturološki značajnih koji možda više ne postoje (Ejim, 2021).

Jedan od nedostataka arheološkog turizma je opasnost koju za povijesne znamenitosti mogu predstavljati brojni turisti koji se u tim mjestima spuštaju u velikom broju. Čak i uz stroga ograničenja, uvijek postoji opasnost od nekog oblika oštećenja na takvim mjestima što može utjecati na netaknutost povijesnih mjesta. Primjerice, kad turisti posjete špilje s drevnim slikama na zidovima, stalni promet ljudi može dovesti do erozije pravilno očuvanog statusa

mjesta. Vlada regije u kojoj se odvija arheološki turizam mora odlučiti je li prihod koji ostvaruje od turističke trgovine dobar razlog za smanjenje povijesne vrijednosti lokaliteta.

5. EGIPATSKI ARHEOLOŠKI LOKALITETI

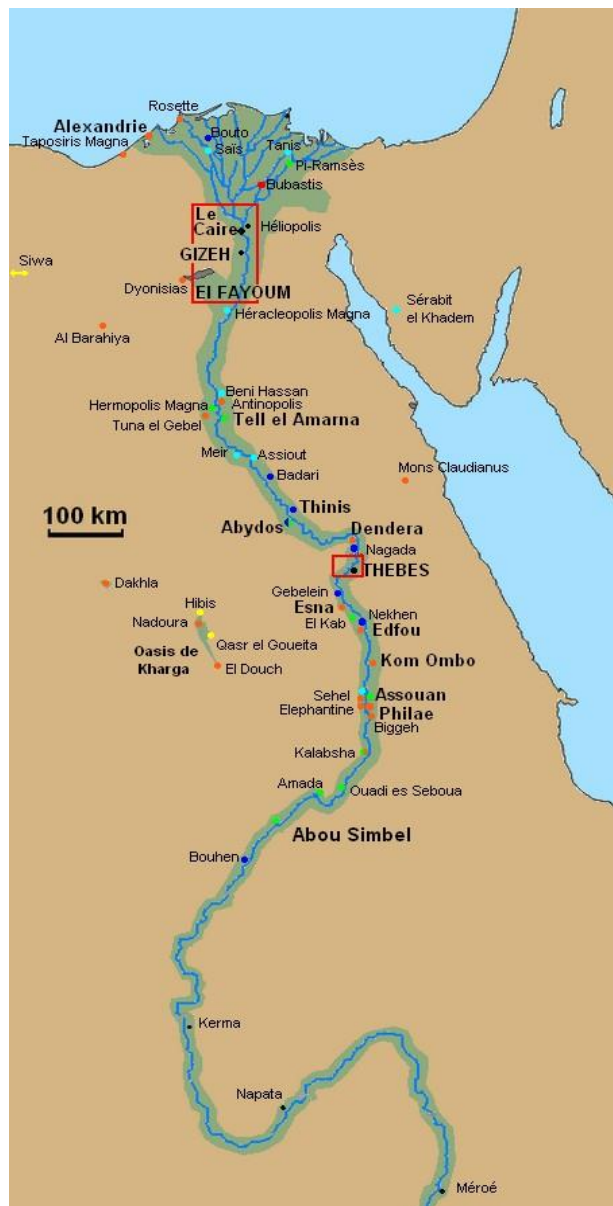
Egipat, treća najmnogoljudnija država Afričkog kontinenta, obiluje brojnim lokalitetima čije je istraživanje privuklo arheologe diljem svijeta. Čak se razvila i posebna znanost – egiptologija, koja proučava „povijest, jezik, duhovnu i materijalnu kulturu starog Egipta“ (Hrvatska enciklopedija, 2021). Istraživanje egipatskih starina počelo je još u doba renesanse, a do danas su pronađena i pronalaze se brojna nalazišta te se egiptologija na zapadu smatra arheološkom disciplinom. Egipatska kultura je zanimljiva za istraživanje zbog graditeljstva i umjetnosti te je sama egipatska civilizacija trajala duže od 3000 godina, a prva asocijacija na Egipat su svakako piramide sagrađene u čast faraonima kao njihove grobnice.

5.1. Arheološka mapa Egipta

Barry (2012) smatra kako turistička arhitektura utječe na turističko iskustvo. U nastojanju da se smjesti što više posjetitelja, Egipat je definirao urbane arheološke prostore koje će poslužiti u razvijenosti mjesta, s obzirom da se radi o naciji koja je ovisna o međunarodnom turizmu. Veliki projekti i turistički smještaji, primjerice u hramovima, dovode do pitanja da li se s njima poboljšava kulturna baština mjesta ili se negativno utječe na drevnu arhitekturu, ljudski i prirodni okoliš te lokalno stanovništvo (Barry, 2012). Egipat je u posljednjim godinama zabilježio porast turističkih brojeva, što je zahtijevalo planiranje kulturne baštine i arheološke infrastrukture (Weeks i sur., 2006). Određena mjesta predstavljaju svjetski poznate turističke destinacije te se pokušavaju prilagoditi zahtjevima međunarodnih posjetitelja koji rastu. Abraham (2002) smatra kako je proces razvoja gradova u održivom turizmu za egipatsku vladu bio dug.

Arheološka mapa Egipta (Slika 3) obuhvaća nekoliko mjesta na kojima se mogu pronaći izvanredni primjeri egipatske civilizacije, a neka mjesta i gradovi su stari tisućama godina. Egipat ima tisuće arheoloških nalazišta. Neki pokazuju izuzetno dobro očuvane spomenike, drugi samo rastrkane ostatke, ali najljepši nalazi pronađeni su često na mjestima koja bi danas

na prvi pogled izgledala beznačajno. Gradovi koji su nekada bili najprestižniji su nestali, ne ostavljajući nikakvog traga.

Slika 3. Arheološka mapa Egipta

Izvor: L' antico pedie, 2021. Egypt: archaeological sites. L'antico pedie. Dostupno na:
<https://anticopedie.fr/mondes/egypte-gb/egypte-pyramides.html>. Preuzeto: 19.04.2021.

Tablica 1. Tumačenje arheološke mape Egipta

Oznaka	Vrijeme nastanka	Razdoblje	Mjesto nalazišta
Tamnoplava boja	2200 god. pr. Kr.	Pred-dinastijsko i Staro kraljevstvo	Bouto, Badari, Thinis, Nagada, Nekhen, Bouhen
Svijetloplava boja	2200 – 1780 god. pr. Kr.	Srednje kraljevstvo i ranije godine	Sais, Tanis, Heracleopolis Magna, Serabit el Khadem, Beni Hassan, Meir, Assiout, Sehel
Zelena boja	1550 – 1080 god. pr. Kr.	Novo kraljevstvo	Pi-Ramses, Hermopolis Magna, Tell el Amarna, El Kab, Assouan, Ouadi es Seboua, Amada, Abou Simbel
Žuta boja	1080 – 332 god. pr. Kr.	Srednje i kasno razdoblje	Hibis, Qasr el Goueita
Crvena boja	332 god. pr. Kr. – 235 god. pos. Kr.	Grčko-rimski Egipat	Taposiris Magna, Alexandrie, Rosette, Bubastis, Dyionisias, Al Barahiya, Mons Claudianus, Dendera, Dakha, Esna, Edfou, Nadoura, El Douch, Phiale, Biggeh, Elephantine, Sehel

Izvor: Izrada prema: L' antico pedie, 2021. Egypt: archaeological sites. L'antico pedie. Dostupno na: <https://anticopedie.fr/mondes/egypte-gb/egypte-pyramides.html>. Preuzeto: 19.04.2021.

5.1.1. Arheološki lokaliteti

Arheološko nalazište Saqqara, mjesto je gdje se nalaze brojne piramide, grobnice životinja i drevni hramovi, a nedavno su pronađeni i ostaci drevne egipatske prijestolnice Memfisa. Ovo nalazište je uvršteno na UNESCO-v popis svjetske baštine te je među omiljenim turističkim destinacijama (HRT, 2021). Još jedan pronalazak koji se dogodio ove godine bio je pronalazak 5000 godina stare pivovare u gradu Abydosu, za koju se smatra da datira iz pred dinastijskog razdoblja te pronalazak Atena, izgubljenog zlatnog grada koji je bio zakopan pod pijeskom čije

je otkriće važno za egipatsku arheologiju. S obzirom da se broj turista u Egiptu smanjio zbog utjecaja globalne pandemije COVID-19 virusa, kako prenosi portal N1 (2021), egipatski arheolozi nastoje otkrivati što više lokaliteta kako bi privukli što veći broj posjetitelja i na taj način spriječili negativnu tendenciju u turizmu. Posjetitelje svakako privlači i Keopsova piramida, uvrštena u sedam svjetskih čuda svijeta, ujedno je i „najstarije svjetsko čudo te jedino koje je očuvano u potpunosti“ (Janjanin i Beban-Brkić, 2017:55). Poznata je i pod nazivom Velika piramida te se nalazi u Gizi, a posebna je po tome što je sagrađena tako da njena svaka strana okrenuta prema jednoj o četiri strane svijeta. Ovakvu preciznost, smatraju Janjanin i Beban-Brkić (2017) danas je moguće ostvariti uz pomoć moderne tehnologije i dobrog poznavanja astronomije, a kako su je Egipćani tako precizno izgradili, ostaje misterija. Ispred piramida u Gizi se nalazi Velika sfinja (slika 4) koja drži status najvećeg kipa napravljenog od jednog kamena.

Slika 4. Velika sfinja i Keopsova piramida

Izvor: Narod, 2016. Keopsova piramida bogatija za dvije skrivene odaje? Narod. Dostupno na: <https://narod.hr/zanimljivosti/keopsova-piramida-bogatija-dvije-skrivene-odaje>. Preuzeto: 19.04.2021.

Dolinu kraljeva krasi kraljevske grobnice ukopane u stijene, a najpoznatija među njima je Tutankhamonova grobnica zbog očuvanosti nalaza. Nalazi se na popisu UNESCO-ve baštine, zajedno s Luksorom i Karnakom. U Karnaku se mogu vidjeti kompleksi građevina posvećeni bogovima, a nedaleko od samog grada se nalaze ruševine Tebe, staroegipatskog grada. Luksor

(Slika 5) krase brojni ostaci crkava i muzeji, te je u gradu razvijen turizam baš kao i u Edfu. Problemi s kojima se suočavaju ovi gradovi je prisilno preseljenje populacije kako bi se prilagodili rastućim lokalitetima kulturne baštine, ali s druge strane dolazi do izgradnje i širenja arheoloških lokaliteta što će biti na korist lokalnom stanovništvu (Barry, 2012).

Slika 5. Nalazište u Luksoru

Izvor: Marie, M., 2019. 5 Egyptian, American, Spanish archaeological missions launch excavation season. Egypt today. Dostupno na: <https://www.egypttoday.com/Article/4/75417/5-Egyptian-American-Spanish-archaeological-missions-launch-excavation-season>. Preuzeto: 19.04.2021.

Osim iskopanih gradova pod pijeskom, grobnica, piramida i drugih veličanstvenih tvorevina, arheolozi su u Egiptu pronašli i brojne predmete poput artefakata, maski, kipova, mumificiranih životinja, Kanopskih vaza i amuleta.

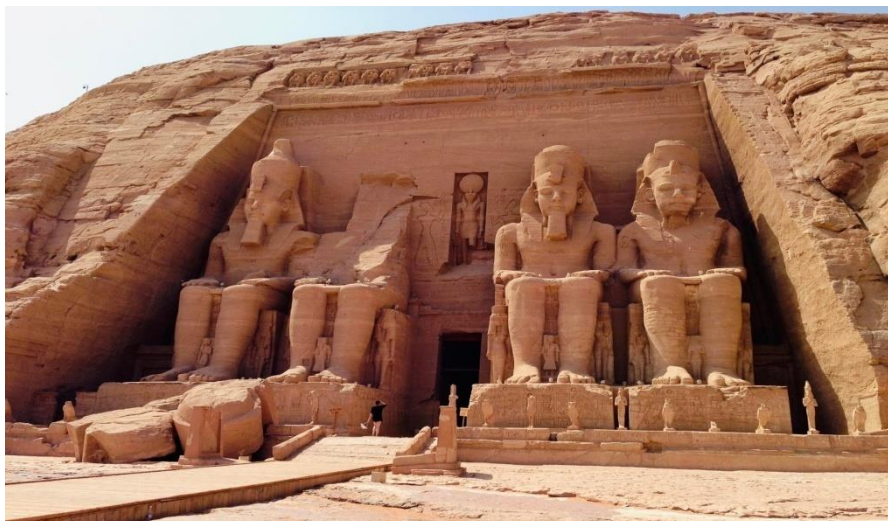
Egipatsko Ministarstvo turizma i starina (2019) navodi 23 razdoblja po kojima dijele nastanke arheološki značajnih mjesta i gradova:

1. Pred-dinastijsko razdoblje: 5500. god. pr. Kr. – 3100. god. pr. Kr.
2. Rano dinastijsko razdoblje: 3100. god. pr. Kr. – 2686. god. pr. Kr.
3. Staro Kraljevstvo: 2686. god. pr. Kr. – 2181. god. pr. Kr.

4. Prvo Srednje razdoblje: 2181. god. pr. Kr. – 2055. god. pr. Kr.
5. Srednje Kraljevstvo: 2055. god. pr. Kr. – 1650. god. pr. Kr.
6. Drugo Srednje razdoblje: 1650. god. pr. Kr. – 1550. god. pr. Kr.
7. Novo Kraljevstvo: 1550. god. pr. Kr. – 1069. god. pr. Kr.
8. Treće Srednje razdoblje: 1069. god. pr. Kr. – 747. god. pr. Kr.
9. Kasno razdoblje: 747. god. pr. Kr. – 332. god. pr. Kr.
10. Ptolomejsko razdoblje: 332. god. pr. Kr. – 30. god. pr. Kr.
11. Romansko razdoblje: 30. god. pr. Kr. – 395. god. pos. Kr.
12. Bizantska era: 330. – 641. god.
13. Rašidunski Kalifat: 632. – 661. god.
14. Omejidski Kalifat: 661. – 750. god.
15. Abasidski Kalifat: 750. – 1517. god.
16. Dinastija Tulunidi: 868. – 905. god.
17. Dinastija Ikhshidid: 935. – 969. god.
18. Dinastija Fatimid: 912. – 1171. god.
19. Dinastija Ejubid: 1171. – 1250. god.
20. Dinastija Bahri: 1250. – 1382. god.
21. Dinastija Burji: 1382. – 1517. god.
22. Osmansko Carstvo: 1517. – 1805. god.
23. Dinastija Muhammad Ali: 1805. god. – 1953. god.

Velika većina drevnih egipatskih spomenika sagrađeni su za vrijeme Novog Kraljevstva (1550. – 1069. god. pr. Kr.). Kao tri najpoznatija arheološka nalazišta koja se ujedno nalaze i na UNESCO-voj listi svjetske zaštićene baštine navode se: Nubijski spomenici od Abu Simbela do Philae, Drevna Teba i njena nekropola te Memphis i njegova nekropola. Niz važnih lokaliteta nalazi se u regiji između Asuana i Abu Simbela, a 1979. godine deset je dodano na UNESCO-ov popis svjetske baštine: Hramovi Ramzesa II u Abu Simbelu (Slika 6), Amada, Wadi Sebua, Kalabša, Philae, drevni kamenolomi granita i nedovršeni obelisk u Asuanu, islamsko groblje, ruševine drevnog grada Elephantine, samostan sv. Simeona te grobnice Starog i Srednjeg kraljevstva u Asuanu tzv. Grobnice plemića. Izgradnja visoke brane u Asuanu

prijetila je spomenicima potapanjem, ali svi su spašeni zahvaljujući međunarodnoj kampanji koju je pokrenuo UNESCO.

Slika 6. Hram Ramzesa II. u Abu Simbelu

Izvor: Egypt Pyramid Tours, 2020. Abu Simbel. Egypt Pyramid Tours. Dostupno na:
<https://www.egyptpyramidstours.com/abu-simbel/>. Preuzeto: 19.04.2021.

5.2. Upravljanje arheološkom baštinom Egipta

Grabić i Jelinić (2014) smatraju kako turizam ima važnu ulogu u održavanju kulturne baštine. U planovima razvoja egipatskih gradova poput Luksora nastoje se zaštititi spomenici kulturne baštine ali i stvoriti ekonomske prilike za lokalno stanovništvo. Razvoj očuvanja arheološke baštine stvoriti će i bolju infrastrukturu za posjetitelje. Ipak neki projekti koji znače razvoj kulturne baštine znače i probleme za lokalnu zajednicu. Povećana urbanizacija oko nalazišta ima utjecaja na arheološke lokalitete i povijesne spomenike, ali i na okoliš jer dolazi do dodatnog pogoršanja kvalitete zraka (Sanford, 2004). U Egiptu gdje su sunčeva svjetlost i toplina već povišeni, dodatna pogoršavanja se mogu odraziti na posjetitelje poput razvoja

bolesti ili toplinskog udara. Smatra se da su arheološki lokaliteti u Egiptu dobro očuvani zbog pustinjske klime.

Egipatskoj je vladi zaštita spomenika prioritet, no dolazi do komercijalizacije mjesta kulturne baštine prvenstveno zbog prihoda od turizma. Kako bi se prilagodila iskopavanja, dolazi do raseljavanja stanovnika u druga mjesta što znači odvajanje stanovnika od svojih obitelji i domova. Russo i van der Borg (2002) smatraju da međunarodni posjetitelji vide ono što vlada i predstavnici kulturne baštine žele da vide kako bi se stvorio turizam koji neće ići na štetu okolišu a imati će značaj za ekonomski razvoj. Za Egipat je važan održivi turizam kao način za financiranje očuvanja mjesta arheološke baštine uz dodatni prihod i minimalan negativan utjecaj na lokalno stanovništvo (Helmy i Cooper 2002).

Tijekom posljednjih desetljeća zemlja je pretrpjela mnoge krize poput ratova, terorističkih napada, unutarnjih političkih napetosti i nasilnih promjena u vladi. Događaji su objavljeni u međunarodnim medijima te su negativno utjecali na protok turizma u zemlju. Usvajanjem „modela u više koraka za promjenu slike mjesta“, korištene su vijesti, intervjui za tisak i reklamne kampanje kako bi se otkrile medijske politike, strategije, događaji i marketinške inicijative koje koriste egipatski trgovci i dužnosnici kako bi vratili pozitivnu sliku o svojoj zemlji i vratili turiste nakon kriza (Evraham, 2016). Evraham (2016) ističe kako su se u Egiptu koristile tri vrste strategija za popravak imidža zemlje: izvor, poruku i publiku, a usvojeni su i razni drugi koraci.

Iskopavanje i otkrivanje arheoloških lokaliteta sa sobom nosi rizike i određene zadatke. Na jednom arheološkom nalazištu u Egiptu, Heliopolisu, radnici su morali otkloniti smeće prije nego što su započeli sa otkopavanjem lokaliteta. Također, na nekim se lokalitetima nalazi problem s rijekama jer se vodostaji počinju podizati nakon što se počinju provoditi arheološka iskopavanja. Heliopolis je drevni egipatski grad na kojemu je, po egipatskoj mitologiji, stvoren svijet. Na ovom području se nalazi kamenje kojega građevinari koriste u svoje svrhe, što je još jedan od nedostataka arheoloških lokaliteta. Prije nego što se započne iskopavanje ispod tvorevina kao što su zgrade, arheolozi trebaju proći kroz dosta papirologije. Osim troga, na

području kao što je Egipat obitava znatan broj stanovnika te dolazi do sukoba domicilnog stanovništva i arheologa koji žele istraživati o artefaktima iz prošlosti.

U novije vrijeme, egipatski ministar turizma i starina Khaled El-Enani održao je sastanak po pitanju razvoja usluga za posjetitelje na arheološkim nalazištima i muzejima. Kako prenosi Marie (2021) iz portala Egypt today, u pripremi su ugovori o kupnji sjedećih mjesta, koša za smeće sa sustavom recikliranja i sanitarnih čvorova. Ministarstva turizma i starina ima tendenciju poboljšati iskustva posjetitelja i usluge na arheološkim nalazištima. Razgovaralo se i o povećanju učinkovitosti fiksnih i mobilnih toaleta, centara i pružanju digitalnih usluga. Ministarstvo turizma i starina je podiglo učinkovitost turističkih usluga na brojnim arheološkim nalazištima. To je uključivalo izradu panela, centara za posjetitelje i zahoda, kišobrana i sjedala, postavljanje košara za smeće za recikliranje i pružanje brošura na tim mjestima i muzejima na arapskom i engleskom jeziku. Također, u izradu su uključene pogodnosti za osobe s posebnim potrebama poput rehabilitacijskih staza, brošura na brajici, titlovanjem filmova na znakovnom jeziku, samo kako bi se poboljšalo iskustvo posjetitelja.

U Egiptu je u travnju 2021. god. otvoren *Nacionalni muzej egipatske civilizacije*. Svečano otvorenje muzeja odvijalo se uz prethodnu povorku pod nazivom *Zlatna povorka faraona* koja je prošla glavnim gradom Kairom, a čije su snimke prenosili poznati svjetski mediji. U povorci su se premjestili mumificirani ostaci egipatskih kraljeva i kraljica, čak njih 22. Muzej je osnovan 2017. god. te sadržava skoro 65 tisuća predmeta drevnog Egipta. Prema riječima Vitas (2021) povorka je bila „od milijun dolara“, no ne samo u prenesenom značenju, već je ova spektakularna povorka Egipatske vlasti uistinu koštala milijune dolara. Predvodnik povorke je bila konjska zaprega, iza nje su u vozilima prenošene mumije te simbol faraona – krilato Sunce, a određene ceste na ulazu u grad su bile zatvorene. Egipatski predsjednik je istaknuo kako je ovim činom htio prikazati mumije na civiliziran način te im se na ovaj način odalo poštovanje. Gradnja modernog muzeja je bitna stavka u upravljanju arheološkom baštinom Egipta. Muzej je osnovan kako bi se prikazao koncept drevne civilizacije, a nedugo nakon povorke i svečanog otvorena je otvorio svoja vrata široj javnosti i brojnim posjetiteljima koji su željni drevnih, Egipatskih priča i prikaza.

5.3. Kulturni turizam u Egiptu

Prema Egipatskoj turističkoj zajednici (2021), postoji 16 vrsta turizma u Egiptu od kojih su neki: prirodni parkovi, muzeji, Egipat faraona, kopatski Egipat i drugi. Razvojem turizma u Egiptu dolazi do većeg broja posjetitelja, prvenstveno zbog toga što je sama država uvidjela važnost turizma za gospodarstvo. Vlada provodi strategije kako bi ostvarila ciljeve usko povezane za turizam, od kojih su najvažnije (Rady, 2002):

1. Razvoj postojećeg turizma i razvoj kulturnog turizma,
2. Proširenje turističke ponude,
3. Razvoj novih turističkih područja.

Faktori koji potječu turizam su raznovrsni, a na primjeru Egipta valja istaknuti kulturu kao značajan čimbenik turističke ponude Egipta. Posjetitelji će biti motivirani kada za ponudu u određenoj destinaciji imaju nešto nepoznato i misteriozno poput veličanstvenih piramida ili slikovnih prikaza u grobnicama faraona, povijesno i religiozno. Vjerska mjesta su se pokazala kao snažnim faktorom kulturnog turizma jer su posjetitelji zainteresirani za upoznavanje egipatskog religijskog vjerovanja koji je star tisućama godina i u sebi sadrži nešto mistično (Rady, 2002).

Egipat se smatra zemljom koja ima najdužu povijest civilizacije u svijetu. Razvojem turizma, turisti masovno odlaze u Egipat, no stvaraju se problemi sa domaćim stanovništvom poput netrpeljivosti. Strani turisti koji nisu u idealni odnosima sa lokalnim stanovništvom, često su se odlučivali na krađu antikviteta koje bi pronašli. Negativan utjecaj posjetitelja očituje se i u utjecajima na okoliš, kulturu i gostoprimstvo egipćana. S druge strane, Egipćani su počeli gledati svoju korist te će se usuditi na gnjavažu turista, pokušavajući im prodati sve što imaju kako bi zaradili.

5.3.1. Razvoj kulturnog turizma

Kao zemlja sa najdužom turističkom tradicijom, egipatske vlasti su oglašavanjem i otvaranjem novih mjesta za posjetitelje nastojale promaknuti kulturni turizam pri čemu kulturnu baštinu nije bilo potrebno pretjerano iskorištavati s obzirom da se turizam oslanja na drevne spomenike. Zapošljavanjem u turizmu, lokalno stanovništvo ima mogućnost rada, a dolazi i priljeva stranih valuta. Ipak zbog negativnog utjecaja turizma zbog gradnje većih smještajnih kapaciteta i slično dolazi do uništavanja kulturno-povijesnih spomenika, raseljavanja stanovništva u svrhu promicanja kulture te zagađivanja okoliša, čime se narušava prirodni krajolik. Egipat je važna poveznica Afričkog i Azijskog kontinenta, pri čemu će prometna razvijenost utjecati na daljnji razvoj turizma.

5.4. Održivo upravljanje turizmom Egipta

Marketinškim kampanjama se potiče kulturni turizam Egipta, a egipatske vlasti stavljaju poseban naglasak na vrijednosti kulturnog turizma koji je izgrađen na povijesnim temeljima. Makhad Trust je organizacija Velike Britanije kojoj je svrha zaštita okoliša i tradicije nomadskih kultura. Promatrajući slučaj Egipta, cilj organizacije je pružiti pomoć lokalnim zajednicama u održavanju tradicionalnog načina života. Organizacija financira projekte koji se odnose na gradnju bunara u pustinjama, rekonstrukciju vrtova, škola, zdravstveni ustanova i mnogih drugih. Putnicima se na izbor nudi upoznavanje egipatske kulture. Također, etičkim kodeksom je određeno da strani posjetitelji moraju pomoći domaćem stanovništvu ukoliko vidi da se nalazi u teškim položajima poput gladi. Ekonomskim i socijalnim promjenama vladajućih te globalizacijom se ugrožava okoliš zbog čega ova organizacija ima veliku važnost u Egiptu. Još jedna organizacija vrijedna spomena je agencija Wild Guanabana kojoj je glavna svrha odgovorni turizam. Agencija nameće putovanja koja će biti odgovorna, održiva, jedinstvena i etička. Uz to, smatra da je najvažnija stavka odgovornost koja će biti socijalna i ekonomska kako bi se spasila planeta u cjelini (Tanasovski, 2013).

6. ZAKLJUČAK

Kulturna baština je jedno od dobara koje je čovjeku ostavljeno na čuvanje, a pravilnim održavanjem ima mogućnost da svoju kulturnu baštinu promovira da bude prepoznata od strane cijeloga svijeta. Dio kulturne baštine koji se nalazi na određenom mjestu je poseban te se on ne nalazi u nekim drugim krajevima svijeta. Svaki arheološki lokalitet je biser određene zemlje i rijetko kada će doći do slučaja da se isti taj lokalitet ili otkriće nalazi na nekom drugom mjestu. Savršen primjer za to su egipatske piramide koje su pos svojoj gradnji kao takve jedinstvene u svijetu, izgrađene kao grobnice drevnih faraona koji su obitavali i djelovali samo na tom području. Baš kao i Egipat, i Hrvatska ima svoju kulturnu baštinu koja je u svijetu prepoznata od strane mnoštva ljudi, a nema većeg priznanja nego kada se određeni predmet, prirodna ljepota i arheološki lokalitet uvrste na UNESCO-v popis očuvanja svjetske baštine. Isti je slučaj sa Egiptom, bogatom afričkom zemljom koja obiluje brojnim arheološkim lokalitetima i nalazima za koje zna velika većina svjetske populacije te u svrhu posjeta i razgledavanja odlaze kao turisti.

Iako sve ima svoje prednosti, ima i nedostatke, pa se tako razvojem turizma javio masovni turizam i prekomjerno obitavanje posjetitelja na arheološkim lokalitetima, što za sobom nosi određene posljedice. Dolazi do netrpeljivosti stranih posjetitelja i domaćeg stanovništva, zagađuje se okoliš, narušavaju se prirodna obilježja, a posljedice su nekada previše izražene da se oporavak od istih odvija godinama. Egipatske vlasti ulažu dostatne napore u poboljšavanje kvalitete života stanovnika kao i stranih posjetitelja, sa ciljem da se Egipat počne percipirati kao sigurnu zemlju, a arheološke lokalitete kao jedinstvene u svijetu. Interpretacijom kulturnog turizma privlači se sve veći broj posjetitelja, a planovima upravljanja na arheološkim lokalitetima daje se nada u očuvanje i sigurnost istih. arheološki nalazi su stavljeni pred rizik od uništavanja, pa bi se vlasti trebale zapitati da li čine dobre poteze kada se odluče na pozivanje posjetitelja i pretjerano marketinško oglašavanje svoje arheološke baštine. Važnu ulogu imaju i turističke agencije te sve one organizacije koje su usko povezane sa turizmom kao gospodarskom granom ali i kulturnim turizmom kao jedinstvenim primjerom ostavštine iz prošlosti.

Govoreći o arheološkim lokalitetima i kulturnoj baštini Egipta, naglasak se treba staviti na turizam koji će biti održiv u punom smislu svoje riječi, a to znači posvećivanje posebne pažnje na interpretaciju i upravljanje. Potrebno je propisati stroge mjere zaštite tih lokaliteta te dobro proučiti posjetitelje koje prilaze arheološkim nalazima, jer će se samo sa jasno postavljenim normama, iako su one stroge, moći nešto postići. Za početak je potrebno da svaka država sama za sebe propiše etičke kodekse ponašanja prema arheološkoj i kulturnoj baštini. Ako je potaknuta svijest na odgovornost prilikom posjeta „domaćim lokalitetima“, „strani lokaliteti“ će biti tretirani na isti način, a možda čak i bolje, s obzirom da se radi o nečemu što je „tuđe“. Iako je turizam glavni pokretač ekonomije, treba se dobro zapitati koliko je zapravo povoljan, a koliko štetan za određena mjesta. Mjesta poput Luksora ili Karnaka bi se trebala zaštititi u širokom polju što bi značilo da se propišu određena pravila o gradnji turističkih smještajnih kapaciteta u njihovoj neposrednoj blizini. Egipat olakšava svojim posjetiteljima posjećivanje u što većoj mogućoj mjeri i to je dobra stvar, no ako se neka destinacija počne percipirati kao savršenom za putovanje, ona će stvoriti rizik za kulturnu baštinu. Još jedan problem se javlja što se ne može zabraniti posjećivanje željenim lokalitetima, ali se mogu propisati visoke mjere zaštite koje bi primarno uključivale sustave nadzornih kamera, zaštitno osiguranje te propisani razmak između posjetitelja i lokaliteta.

Iako put razvoja kulturnog turizma ide preko kulturne baštine, pravilnim upravljanjem i razvijanjem svijesti pojedinca o tome da tu istu baštinu treba maksimalno zaštititi i minimalno iskorištavati značiti će da će ta ista baština živjeti i budućnosti, a ne samo u sadašnjosti. Zbog toga se Egipat preporuča kao dobar primjer očuvanja kulturne baštine jer se radi o najstarijoj civilizaciji svijeta koja ima najstariji turizam, a dobro očuvane arheološke lokalitete koji broje par tisuća godina postojanja. Ipak, glavnu i završnu riječ uvijek ima administracija države, pa tako pitanje očuvanja kulturne baštine u budućnosti neće ovisiti o nikom drugom već o vladajućima. Onoga dana kada Egipat izgubi svoju kulturnu baštinu, izgubiti će i duh države koji se počeo graditi tisućama godina prije nove ere.

7. IZJAVA

Izjava o autorstvu završnog rada i akademskoj čestitosti

Ime i prezime studenta: Dorotea Dobranić

Matični broj studenta: 1- 094/17

Naslov rada: Upravljanje arheološkom baštinom u svrhu razvoja kulturnog turizma – primjer Egipat

Pod punom odgovornošću potvrđujem da je ovo moj autorski rad čiji niti jedan dio nije nastao kopiranjem ili plagiranjem tuđeg sadržaja. Prilikom izrade rada koristio sam tuđe materijale navedene u popisu literature, ali nisam kopirao niti jedan njihov dio, osim citata za koje sam naveo autora i izvor te ih jasno označio znakovima navodnika. U slučaju da se u bilo kojem trenutku dokaže suprotno, spreman sam snositi sve posljedice uključivo i poništenje javne isprave stečene dijelom i na temelju ovoga rada.

Potvrđujem da je elektronička verzija rada identična onoj tiskanoj te da je to verzija rada koju je odobrio mentor.

Datum

28.2.2022.

Potpis studenta

8. POPIS LITERATURE

8.1. Knjige i članci

1. Abraham, G. (2002) *The comprehensive development plan for the city of Luxor*. WIT Press, Boston.
2. Avraham, E. (2016) *Destination marketing and image repair during tourism crises: The case of Egypt*. Department of Communication, University of Haifa, Israel.
3. Barry, K. (2012) *Politics and Archaeology. The impact of Egyptian cultural heritage "spaces" on archaeological remains and urban populations*. The Pennsylvania State University, University Park.
4. Cleere, H. (2000) *Archaeological Heritage Management in the Modern World*. Routledge, Abingdon, Oxon.
5. Comer, Douglas C. (2012) *Tourism and Archaeological Heritage Management at Petra: Driver to Development or Destruction?* Springer Briefs in Archaeology, Springer, New York.
6. Cros, H. (2002) *Cultural tourism: the partnership between tourism and cultural heritage management*. Haworth Press, New York, str. 13.
7. Dujmović, M., Vitasović, A. (2019) *Komodifikacija kulturnoga nasljeđa*. U: Floričić, T., Floričić, V. *Kulturna baština u turističkoj destinaciji – vrednovanje i održivi menadžment*. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Općina Medulin, Pula, Medulin.
8. Fagan, B. M. (1996) *The Oxford Companion to Archaeology*. Oxford University Press, New York.
9. Grabić, P., Jelenić, V. (2014) *Etika u arheologiji – od arheološkog iskopavanja do muzejskog izložka*. Udruženje studenata filozofije Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb.
10. Graham, B., Ashworth, G. J., Tunbridge, J., E. (2000) *A geography of Heritage: Power, Culture and Economy*. Arnold, London.
11. Helmy, E., Cooper, C. (2002) *An Assessment of Sustainable Tourism Planning for the Archaeological Heritage: The Case of Egypt*. Journal of Sustainable Tourism, Vol. 10.

12. Hughes, H. L. (1996) *Redefining Cultural Tourism*. Annals of Tourism Research. Vol. 23, No. 3, str. 707-709.
13. Jafari, J. (2000) *Encyclopedia of Tourism*. Routledge, London.
14. Jafari, J., Xiao, H. (2016) *Encyclopedia of Tourism*. Springer International Publishing, London.
15. Janjanin, B., Beban-Brkić, J. (2017) *Analiza izmjere Keopsove piramide*. Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
16. Jelinčić, D. A. (2008) *Abeceda kulturnog turizma*. Meanda rmedia, Zagreb.
17. Klarić V., Kušan Špalj, D. (2016) *20 top arheoloških destinacija Hrvatske*. Ministarstvo turizma, Zagreb.
18. Koncul, N. (2004) *Položaj turizma u globalnim i europskim integracijskim procesima*. Naše more, Vol. 51, No. 5, str. 210.
19. Mason, P. (2008) *Tourism Impacts, Planning and Management*. MA: Elsevier Ltd, Burlington.
20. McGrath, G. (2003) *Myth, Magic, Meaning & Memory: Mentor Tour Guides as Central to Developing Integrated Heritage Tourism at Archaeological Sites in Cusco, Peru*. University of Surrey, Guildford.
21. Mc Intosh R. W., Goeldner C. R. (1990) *Tourism Principles, practices, philosophies*. John Wiley and Son, New York.
22. Merhav, R., Killebrew, A. E. (1998) *Public exposure for better and for worse*. Museum International, Vol. 50, No. 4, str. 15-20.
23. Mihelić, S. (2011) *Arheologija i turizam u Hrvatskoj*. Arheološki muzej u Zagrebu, Zagreb.
24. Ministarstvo turizma (2016) *20 top arheoloških destinacija hrvatske*. Ministarstvo turizma, Zagreb.
25. Pančić Kombol, T. (2006) *Kulturno nasljeđe i turizam*. Radovi zavoda za znanstveni rad, HAZU, Varaždin.
26. Russo, A., van der Borg, J. (2002) *Planning considerations for cultural tourism: a case study of four European cities*. Tourism Management.

27. Sanford, C. (2004) *Urban Medicine: Threats to Health of Travelers to Developing World Cities*. Journal of Travel Medicine.
28. Sullivan, S., Mackay, R. (2012) *Archaeological Sites: Conservation and Management*. Getty Conservation Institute, Los Angeles.
29. Šverko, B. (1998) *Vodič kroz zanimanja*. Razbor, Zagreb.
30. Timothy, D. J., Boyd, S. W. (2003) *Heritage Tourism*. Pearson, Harlow.
31. Vizjak, A. (1998) *Značenje kulture u turizmu Europe*. Turizam, Zagreb.
32. Vreg, F. (2002) *Europska kultura i turističko komuniciranje*. Media, culture and publicrelations, Vol. 7, No. 1, str. 1-7.
33. Vrtiprah, V. (2006) *Kulturni resursi kao činitelj turističke ponude u 21. stoljeću*. Odjel za ekonomiju i poslovnu ekonomiju, Sveučilište u Dubrovniku, Dubrovnik.
34. Walker C., Carr, N. (2013). *Tourism and Archaeology: An Introduction*. U: Walker , C. Carr, N. (ur.) *Tourism and Archaeology*. Sustainable Meeting Grounds, Walnut Creek, Left Coast Press, CA.
35. Weeks, K. R., Nigel, J. H., Jones, J. L. (2006) *The Valley of the Kings, Luxor, Egypt Site Management Master plan*, The Theban Mapping Project, Cairo.
36. Živanović, K. (2014). *Interpretacija kulturnog nasleđa kao preduslov za korišćenje arheološke baštine u društvenoekonomskom razvoju zajednice*. Neobjavljena doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, Beograd.

8.2. Internetski izvori

1. *Arheološka nalazišta*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=3731>. Pristupljeno 15. 4. 2021.
2. Culture History travel (2021) *Archaeological tourism*. Culture history travel. Dostupno na: <https://www.hisour.com/archaeological-tourism-39025/>. Datum pristupa: 01.07.2021.

3. Diaz Pedregal, P., Diekmann, A. (2004) *How too reconcile archaeological site protection and visitor accessibility*. Dostupno na: www.in-situ.be. Datum pristupa: 15.04.2021.
4. *Edfu*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17053>. Datum pristupa: 28. 04. 2021.
5. Tanasovski, M. (2013) *Egipat – revolucionarni turizam*. Kek. Dostupno na: <https://www.kek.hr/egipat-revolucionarni-turizam/>. Datum pristupa: 15.07.2021.
6. Turistička zajednica Egipta (2021) *Egyptian monuments*. Turistička zajednica Egipta. Dostupno na: <https://www.egypt.gov.eg/english/home.aspx>. Datum pristupa: 07.05.2021.
7. Ministarstvo turizma i starina Egipta (2019) *Archaeological Sites*. Ministarstvo turizma i starina Egipta. Dostupno na: <https://egy monuments.gov.eg/archaeological-sites/>. Datum pristupa: 01.07.2021.
8. *Egiptologija*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17160>. Datum pristupa: 21.04.2021.
9. Ejim, E. (2021) *What Is Archaeological Tourism?* Info bloom. Dostupno na: <https://www.infobloom.com/what-is-archaeological-tourism.htm>. Datum pristupa: 23.06.2021.
10. HRT (2021) *Egipat: Nova vrijedna otkrića blizu arheološkog nalazišta Saqqare*. HRT. Dostupno na: <https://magazin.hrt.hr/kultura/egipat-nova-vrijedna-otkricka-blizu-arheoloskog-nalazista-saqqare-85828>. Datum pristupa: 06.05.2021.
11. ICOMOS (1990) *Charter for the Protection and Management of the Archaeological Heritage*. ICOMOS. Dostupno na: http://www.icomos.org/charters/arch_e.pdf. Datum pristupa: 10.4.2021.
12. Marie, M. (2021) *Development of visitor services in Egypt's archaeological sites, museums. Egypt today*. Dostupno na: <https://www.egypttoday.com/Article/4/105656/Development-of-visitor-services-in-Egypt%E2%80%99s-archaeological-sites-museums>. Datum pristupa: 10.07.2021.

13. Melaka, M. (2010) *Conservation and Management of Archaeological Sites*. Vol. 12, No. 3, str. 197 – 208. Dostupno na: <https://www.ucl.ac.uk/archaeology/research/directory/archaeological-site-management>. Datum pristupa: 23.06.2021.
14. Messai, H. (2010). *Pompeii's House of the Gladiators collapses*. CNN World. Dostupno na: https://web.archive.org/web/20110127140618/http://articles.cnn.com/2010-11-08/world/pompeii.house.gladiators.collapse_1_frescoes-ancient-roman-city-volcanic-eruption?_s=PM:WORLD. Datum pristupa: 19.04.2021.
15. Ministarstvo turizma i sporta (2017) *Arheološki turizam: Izazov za Hrvatsku*. Ministarstvo turizma i sporta. Dostupno na: <https://mint.gov.hr/vijesti/arheoloski-turizam-izazov-za-hrvatsku/15495>. Datum pristupa: 19.04.2021.
16. N1 (2021) *Arheolozi u Egiptu otkrili 5000 godina staru pivovaru*. N1. Dostupno na: <https://hr.n1info.com/kultura/arheolozi-u-egiptu-otkrili-5000-godina-staru-pivovaru/>. Datum pristupa: 06.05.2021.
17. Raddy, A. (2002). *Egypt. Plan bleu*. Dostupno na: http://planbleu.org/sites/default/files/publications/livreblanc_egy.pdf. Datum pristupa: 07.05.2021.
18. Vitas, Z. (2021) *Parada faraona: U novom muzeju posjetitelj se osjeća kao u pravoj grobnici*. Večernji list. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/parada-faraona-u-novom-muzeju-posjetitelj-se-osjeca-kao-u-pravoj-grobnici-1482686>. 19.04.2021.

9. POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFIKONA

Popis slika

Slika 1. Tijela i elementi kulturne destinacije.....	6
Slika 2. Atenska akropola	8
Slika 3. Arheološka mapa Egipta.....	20
Slika 4. Velika sfinga i Keopsova piramida.....	22
Slika 5. Nalazište u Luksoru	23
Slika 6. Hram Ramzesa II. u Abu Simbelu	25

Popis tablica

Tablica 1. Tumačenje arheološke mape Egipta	21
---	----

ŽIVOTOPIS

Dorotea Dobranić

☒ Adresa: Selnička ulica 13, 10297, Jakovlje, Hrvatska

☒ E-adresa: dorotea.dobranic13@gmail.com ☒ Telefonski broj: (+385) 0953788980

Spol: Žensko Datum rođenja: 17/02/1998 Državljanstvo: hrvatsko

RADNO ISKUSTVO

10/09/2018 – 10/09/2020] **Voditeljica ugostiteljskog objekta, kafić**

180 degrees

Mjesto: Jakovlje

Zemlja: Hrvatska

Glavne aktivnosti i odgovornosti:

Posao voditeljice je uključivao naručivanje robe, unos računa u kasu, pisanje tjednog rasporeda, praćenje prometa od svakog dana te sam rad u objektu kao konobar. Komuniciranje sa novim poslovnim suradnicima kao što su novi dobavljači roba, promidžba i marketing posebnih vrsta pića te samog lokala, pisanje poslovnih mailova firmama poput Pivovare Medvedgrad za popuste, nove proizvode te sponzorstva za kafić.

[15/04/2019 – 15/08/2019] **Volontiranje u kući za umjetnost i ljude Lauba**

Lauba

Mjesto: Zagreb

Glavne aktivnosti i odgovornosti:

Volontiranje u Laubi uključivalo je postavljanje izložbe, sudjelovanje na izložbi, komuniciranje sa različitim ljudima, rad na recepciji, pisanje tekstova za Laubinu online stranicu, rad na marketingu te odnosima sa javnošću.

[02/09/2021 – 21/02/2022] **Studentska praksa u Pučkom otvorenom učilištu u Zaprešiću**

Pučko otvoreno učilište

Mjesto: Zaprešić

Zemlja: Hrvatska

Glavne aktivnosti i odgovornosti:

U pučkom otvorenom učilištu sam stekla najviše znanja i informacija kako se radi u kulturnoj djelatnosti te na koji način funkcioniraju, jedne od mojih obaveza i mojih poslova tamo su bili: Popisivanje umjetnika koji su se prijavili na natječaj izlaganja svojih radova u galeriji Razvid te popisivanje njihovih osobnih podataka u excel tablicu radi lakšeg daljnjeg rada i razvrstavanja. Power point prezentacije radova i umjetnika te pripremanje za žiriranje te odabir umjetnika koji će moći izlagati svoje radove u galeriji Razvid. Prisustvovanje žiriranju te upoznavanje mnogo stručnih osoba u tom području koje donose odluku o umjetnicima koji će dobiti priliku svom izlaganju u galeriji. Prisustvovala sam na otvorenju izložbe slika umjetnika iz Zagreba Damira Facana te u pripremi same izložbe u Vršilnici u Zaprešiću.

OBRAZOVANJE I OSPOSOBLJAVANJE

[01/09/2013 – 30/06/2017] **Komercijalist**

Trgovačka škola Zagreb

Adresa: Trg J.F.Kennedyja 4, 10000, Zagreb

[19/07/2017 – Trenutačno] **Stručna prvostupnica ekonomije**

Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić

Adresa: Vladimira Novaka 23, Zaprešić, 10290, Zaprešić

JEZIČNE VJEŠTINE

Materinski jezik/jezici: hrvatski

Drugi jezici: engleski

SLUŠANJE C2 ČITANJE C1 PISANJE C1

GOVORNA PRODUKCIJA C1 GOVORNA INTERAKCIJA C1

DIGITALNE VJEŠTINE

Internet | MS Office (Word Excel PowerPoint) | Rad na računalu | Društvene mreže|

Word | Microsoft Word | Timski rad | Komunikacijski programi (Skype Zoom

Team Viewer) | Društvene mreže | Microsoft Excel | Microsoft PowerPoint | Priprema i oblikovanje prezentacija (MS PowerPoint) | Sposobnost prilagođavanja promjenama || Dobro

organizirana | Informacije i komunikacija (pretraživanje interneta) | Sposobna raditi u timu | Vješto baratanje Microsoft Office alatima (Word Excel Power Point) | Uporna | Razviti suradnju u različitim poslovnim okruženjima | S lakoćom prihvaćam i rješavam nove izazove kroz koje napredujem.

KOMUNIKACIJSKE I MEĐULJUDSKE VJEŠTINE

Osobine

Komunikativna, prilagodljiva, pristupačna, dostupna, spremna saslušati sve vrste ideja i mišljenja, kreativna, maštovita, ekstrovertna osoba, vrlo otvorena, spremna na nova iskustva i izazove.